

NOVICE

Študijska knjižnica
Mirana Jarca-Novo mesto
izdaja
za praznik
rudarjev
in dan ZB

GLASILO SZDL OKRAJA KOČEVJE

V KOČEVJU, DNE 30. JUNIJA 1956

Ob prazniku rudarjev

Kočevski kakor tudi rudarji vseh slovenskih rudnikov bodo 3. julija t. l. proslavili svoj praznik kot spomin na gladovno stavko rudarjev Trbovelj, Zagorja in Hrasznika, ki se je začela ta dan pred 22 leti. Tri dni so rudarji lačni in jejni, iznemogli in blede ostali v jamah pod zemljo odklanjali kačrsko koli hrano ter zavračali pozive lastnikov rudnikov in oblasti, da se vrnejo na dan. Istočasno so njihove žene in mladina neprestano protestirale proti krivicam in izkoriščanju delavstva.

Slovenski rudarji, ki so leta 1934 začeli štrajkati, niso prenehali z gladovno stavko, dokler talcratni kapitalisti in izkoriščevalci niso pristali na njihove zahteve.

Rudarski praznik, 3. julij, je poleg 1. maja za rudarje dan, ki spominja na težko življenje, na teptane pravice delavskega razreda, na brezkompromisne borbe in velike žrtve in na izbojevanje veličastne zmage proti izkoriščevalcem in fašizmu.

Lahko trdimo, da je štrajk rudarjev iz Zasavja popolnoma uspel. Čeprav stavkajočim rudarjem niso bile ugodne vse zahteve, je bila moralna zmaga tako močno in je odjeknila tako daleč, da je ta štrajk pomenil velik uspeh delavskega razreda.

Borba rudarjev Slovenije za delavske pravice s tem štrajkom ni bila končana. Življenjski in delovni pogoji, pod katerimi so živeli rudarji v tej dobi, so bili neznesljivi. Delalo se je po 12 ur dnevno podnevi in ponoči, a zaslužki so bili skrajno nizki. Stavke so se ponavljale, a dragocene izkušnje so rodile spoznanje, da se le z vztrajnim, enotnim in organiziranim odporom da doseči postavljene naloge in cilje.

Svojo nalogo v tej neprestani borbi za delavske pravice so častno izvršili tudi kočevski rudarji. Pod vodstvom KP so bili organizirani pogosti štrajki kočevskih rudarjev, ki so krepili zavest vsakega delavskega razreda. Posebno je ta revolucionarna in razredna zavest odjeknila po januarski monarhofa-

sištni diktaturi. Čeprav je bila okolica mesta naseljena po večini s kočevskimi Nemci, so tudi ti nastopili enotno proti diktaturi in izkoriščanju.

V znak solidarnosti stavke železničarjev so poleg rudarjev stopili v štrajk tudi delavci lesno-industrijskih obratov in tekstilne tovarne, podprti od revnih in naprednih kmetov. Spritno tako enotnega in spontanega nastopa delavstva je bila tedanja oblast primorana poslati cel bataljon vojske v Kočevje, da obkroži rudnik, v katerem je bilo protestno zborovanje. Vendar nista mogla niti žandarmerijska uniforma niti bajonet upogniti borbenega duha zatiranega delavca.

Borba rudarjev Slovenije je postajala iz dneva v dan hujša. Višek upora pa je bil poziv KPJ in tovariša Tita, ko so šli rudarji z drugimi delavci in vsemi naprednimi ljudmi naše domovine v borbo

proti okupatorju, zavedajoč se, da je to borba za njihovo nacionalno in socialno osvoboditev.

Rudarji Kočevja so dali iz svojih vrst narodne heroje in mnogo jih je bilo odklovanih za junaštvo v narodnoosvobodilni vojni. Ponosni pa so tudi na 86 tovarišev, ki so dali svoja življenja za novo Jugoslavijo. S tem so skupno z delavskim razredom naše socialistične domovine dali svoj častni prispevek v tej nadčloveški borbi.

Ko proslavljamo svoj praznik, se rudarji spominjamo vseh težkih borb v predaprilski Jugoslaviji in vseh pridobitev nove socialistične države, ki nam je omogočila vzeti od kapitalistov vse, kar smo sami ustvarili. S temi pridobitvami so podani vsi pogoji za lepšo in srečnejšo bodočnost naših delovnih ljudi, ki si v novi socialistični domovini grade življenje, dostojno človeka. B. S.

Kočevski rudnik nekdanj in danes

Kjer leži današnja kadunja površinskega kopa premogovnika, se je včasih razprostiral visok hrib, na katerem so začeli kopati temelje za nekdanjo glažuto (steklarno). Pri izkopavanjih so našli na premost, ki so ga začeli primitivno odkopavati v letu 1849. Prvotni lastniki premogovnika so bili bratje Ranžinger. V letih 1888—1893 je bila zgrajena železniška proga Ljubljana—Kočevje in s tem podana večja možnost za izkoriščanje premoga. Večji razmah je doživel premogovnik po letu 1890, ko je prešel v lastništvo bivše Trboveljske premogokopne družbe. Sprva so kopali premog le na površini, medtem ko je znana prva proizvodnja iz jame šele leta 1900.

Proizvodnja kočevskega premogovnika ni bila ustaljena in je bil bližnjim lastnikom služil rudnik kot rezerva za povpraševanje po premogu.

Zadnja vojna je rudnik opustošila in je bil po osvoboditvi do sredine leta 1946 v obnovi. Ker so partizani porušili električno centra-

lo, so s tem onesposobili črpalke, zato je voda zalila jamo in onemogočila vsako delo. Neprenehno požrtvovalno in junaško delo rudarjev je v kratkih mesecih usposobilo rudnik za proizvodnjo. Zaveščevalci, da mora nuditi porušeni domovini in obnavljajoči se industriji čimveč toka in da je železniški promet normalno razvijal, da so termo-elektrarne lahko proizvajale čimveč toka in da je ostala industrija začela obratovati.

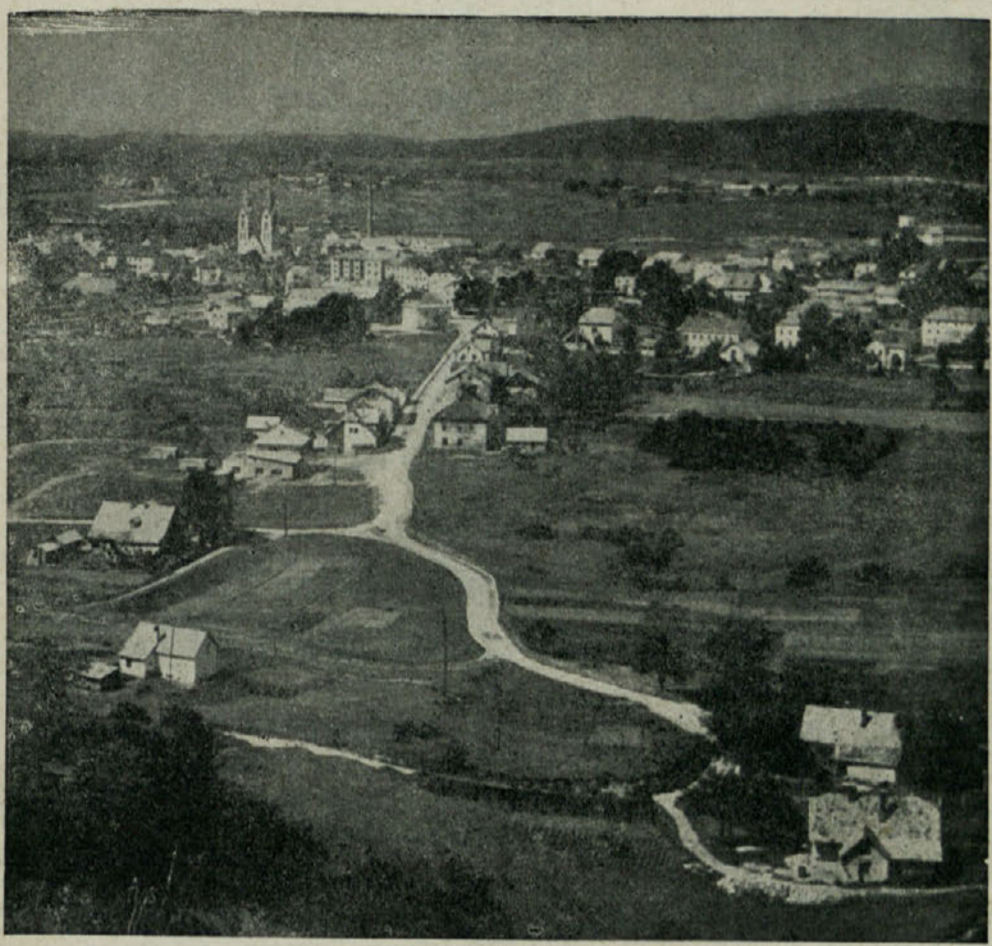
V povojnih letih se je marsikaj storilo za čim hitrejši razvoj podjetja. Kljub zastarelemu in izrabljenemu strojnemu parku beleži rudnik velik uspeh v proizvodnji, ki je mnogo višja od predvojne. Ta uspeh je pripisati zanimanju organov ljudske oblasti za naše podjetje ter uredbi zakona o delavskem upravljanju v gospodarstvu.

Od prevzema rudnika po organih delavskega upravljanja lahko beležimo vidne uspehe. Da bi se delo DS še izboljšalo, so bile sestavljene razne komisije, v katerih dela več kot polovica članov DS.

Rudnik je velikega gospodarskega pomena za okraj Kočevje, saj zaposluje danes nad 800 ljudi. Njegova življenjska doba pa je ocenjena na 25—30 let pri sedanji višini proizvodnje.

Najtežji problem našega kolektiva je površinski kop, ki zahteva pospešeno odkrivanje jalovine. Drugi problem je stanovanjski; tudi tega bo treba čimprej rešiti z gradnjo novih hiš, saj je skoro polovica sedanjih stanovanj neprimerna za bivanje.

Pravi kočevski rudar je marljiv in zaveden delavec. Prekaljen v borbi za svobodo zna mirno in pametno prenašati nevarnosti, ki dnevno nastopajo v njegovem težkem poklicu. B. S.

Kočevje z rudnikom rjavega premoga v ozadju

4. julij praznik Dneva borcev

4. julija bodo praznovali delovni ljudje po vsej Jugoslaviji Dan borcev. Ta dan je proglasil za praznik borcev III. zvezni kongres Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije aprila 1955. leta v Ljubljani. Spominja nas na zgodovinski proglas, s katerim je OK KP Jugoslavije pozval narode Jugoslavije k oboroženemu boju proti okupatorjem.

Komunistična partija Jugoslavije je pravilno ocenila objektivne in subjektivne pogoje oborožene borbe narodov Jugoslavije in je razumela težnjo okupiranih jugoslovanskih narodov, ki so ječali pod peto fašistov. Proglas KPJ je bil izraz misli in čustev vseh delovnih in naprednih ljudi naše domovine, ki so hrepeneli po svobodi. Zato je ta proglas tako hitro zagorel v veličastni ogenj upora po vsej naši zemlji. 7. julija 1941 je zagorel plamen oborožene borbe v Srbiji, 13. julija v Črni gori, 22. julija pri nas v Sloveniji itd. Vsa okupirana in teptana domovina je začela boj proti nasilju nad človeštvom — proti fašizmu. To je bil uspeh dela KPJ še iz predvojnih let, ko je Centralni komite KPJ s tov. Titom utrjeval vrste delavskega razreda in naše ljudske množice pripravljal za enotno borbo proti vsem izkoriščevalcem delovnih ljudi.

Naša ožja domovina — Slovenija, raztrgana in razkosana med tri fašistične okupatorje, je stopila skupno z vsemi ostalimi jugoslovanskimi narodi v boj za svojo na-

cionalno in socialno osvoboditev, trdno odločena, da se bori do končne zmage nad tirani. Revolucionarni val ljudskih množic z delavskim razredom in Komunistično partijo Slovenije na čelu je lomil v srcu fašistične trdnjave vsa pravila strategije in taktike fašističnega kapitalističnega teorij političnega in vojaškega značaja. Zgodovina narodov sveta še ni poznala primera, da bi se tako majhen narod, kot je naš slovenski, bori tako odločno proti stokrat močnejšemu in bolj oboroženemu sovražniku.

Težka narodnoosvobodilna borba, ki se je začela proti tehnično do zob oboroženim fašističnim hordam, se je krepila iz dneva v dan. Iz prvih partizanskih grup so rasle čete, bataljoni, odredi, brigade, divizije, korpusi do Jugoslovanske ljudske armade, ki je 1945. leta pregnala iz vse naše zemlje fašistične zločince in naše domače izdajalce. Ta veličastna borba slo-

venskega in vseh jugoslovanskih narodov bo ostala zapisana v zgodovini, dokler bo živel človeški rod. 1.700.000 žrtev je padlo v tem velikem boju za pravice človeka vsega sveta samo v Jugoslaviji. Ti junaki, ki so padli po krvavih poljanah vse naše domovine in po vseh bojiščih Evrope in v vseh koncentracijskih taboriščih fašizma, ter vsi preživeli borci in borke so nam priložili svobodo — življenje, ki ga uživamo danes. Ti junaki so dali za to našo svobodo vse, kar so imeli — svoje življenje. Tega ne moremo in ne smemo pozabiti.

V dnevnih težavah pozabljamo na so se pojavljale pred nami. V graditvi našega socialističnega družbenega reda in v razvoju našega svobodnega gospodarskega, kulturnega in političnega življenja pa nam mora biti 4. julij praznik krepitve vseh naših ljudskih sil, sil, ki se borijo za lepše življenje delovnih ljudi vsega sveta.

KPJ v predvojnem Kočevju

Pod vodstvom sekretarja okrajnega komiteja KP narodnega heroja tov. Jožeta Šeška je Komunistična partija preko delavskega prosvetnega društva Svoboda že pred vojno opravljala važno kulturno prosvetno delo. Vzajajala je mlade revolucionarje v delavskih vrstah in jih pripravljala na zgodovinsko borbo, ki se je bližala. Organizirala je delavske stavke v podjetjih in delavske tabore v večjih krajih okraja Kočevje ter tako vedno bolj povezovala med seboj delovno ljudstvo tega okraja.

BREZ VOLILNIH FONDŌV, PA VENDAR USPEH

Vse druge politične skupine so imele za volitve na razpolago močne volilne fondе, le naša kandidatura je imela le močno voljo in tov. Šeška, ki je nosil glavno breme v tej borbi.

S kandidatom Tomšičem sva se dogovorila, da bo on vodil volilno propagando v ribniškem in velikolaškem sektorju, jaz pa v kočevskih predelih. Pri tem sem računal predvsem na pomoč s strani tov. Šeška.

KPJ PRED VOLITVAMI LETA 1938

V okraju Kočevje, kjer je bilo delavstvo politično močno razgibano, je bilo sklenjeno, da postavi Komunistična partija svojega kandidata.

Ker so bile pa Jožetu Šešku zaradi komunističnega delovanja poleg zaporne kazni odvzete tudi državljanske pravice za dve leti, ki tedaj še nista potekli, ni mogel sprejeti kandidature. V nadaljnji diskusiji je bilo predlagano, da bi jaz prevzel kandidaturu za te volitve, a sem jo odklonil, ker sem živel v Koprivniku med samimi Kočevjarji, katerih glasovanj ni bilo pričakovati, ker so bili vezani na Stojadinoviča, oziroma so volili vedno vladno listo, ker so prav od vlade lahko pričakovali največ koncesij. Zato je bilo potrebno, da je kandidat iz centra okraja ali iz kraja s slovenskimi volivci. Končno je bilo sklenjeno, da kandidira Ivan Tomšič, kmet iz Stop, jaz sem bil pa izbran za njegovega namestnika.

Na kočevskem sektorju smo imeli predvolumno zborovanje v Pirčah, Fari, Banji Loki, Kočevski Reki, Mozju, Nemški Loki, Koprivniku, Rajhenavu, Starem logu in za ključek v hotelu Trst v Kočevju. Naši nasprotniki so vpregli v volilni boj vse svoje sile, od oblasti do delodajalcev, od spovednice do bajonetov, ter so grozili s peklom in hudicem, z odpuščanjem pomočnikov za vse one, ki bodo volili opozicijo. Zaprili so naše ljudi, odvzemali volilni material in onemogočali vsako agitacijo.

Ze po teh volitvah se je močno zamajal stolček Stojadinoviču in njemu enakim. Nad Evropo se je razplamtelna vojna vihra. Prišel je 27. marec 1941, ko je delovno ljudstvo Jugoslavije ponovno povedalo, kaj hoče. Prišla je kapitulacija bankrotirane jugoslovanske vlade in na razvalinah te gnile zgradbe je razvila Komunistična partija Jugoslavije pod vodstvom tov. Tita prapor svobode in bratstva, zbrala okrog sebe delovno ljudstvo Jugoslavije in ga popeljala iz suženjstva v zlato svobodo. Rudi Podlogar

Spomnimo se partizanskih mamic

Od nekdanj že svet proslavlja mater kot posebej dobroto in vzor požrtvovalnosti. Med jugoslovanskimi narodi pa so v letih NOB zrasle še posebno matere, ki jih nazivamo s toplim in prisrčnim nazivom »partizanske mamic«.

Ni ga med partizani in aktivisti, ki ne bi poznal ene ali več partizanskih mamic.

Vsi vemo, kaj so nam pomenile partizanske matere, ki so sprejemale partizane kot svoje otroke. Šle so preko svoje lastne krvi in skoro jim je partizan več pomenil kot njihov lastni otrok, postale so matere vseh partizanov.

Spomnimo se teh mamic ob prazniku Dneva borcev, saj je ta dan praznik vseh tovarišev in tovarišic, ki so v času ljudske revolucije prispevali svoj delež k osvoboditvi.

Da, v srcih naših borcev še vedno živo lesketajo imena: Ivančičeva mama iz Gore, Možinčeva mama iz Kota, Pirnatova mama iz Rajhenava, Krovčeva iz Vinc, Gladova, Rauhova, Koširjeva in še in še bi morali naštevati, da bi njihova zlata imena zapisali v spominsko knjigo našega okraja kakor v zgodovino vseh jugoslovanskih narodov.

Kam je četa spravila tovariša, ki je bil ranjen v borbi? K partizanski materi, ki ga je skrbno negovala in zdravega vrnila edini.

Koliko parov perila, obleke, nogavic, rokavic so sešile in spletile roke naših partizanskih mater?!

Na tisoče in tisoče lačnih in od trpljenja izčrpanih borcev so nastile z zadnjim koščkom kruha naše partizanske mamic.

Koliko teh mamic je v poznih nočeh stalo budno na straži in čuvalo utrujene speče borce, ki so po več neprespanih nočeh le enkrat

zatisnili oči v lahnem snu, brez skrbi, saj so vedeli, da stoji na straži partizanska mati.

Se in še bi lahko naštevali delo naših junaških mater, ki jih je v letih 1941—1945 vezala glavna misel »vse za partizane, vse za borbo do popolne zmage«.

Slikarji slikajo matere z otroki v naročju — vse so zavrovane v svoj zaklad; pisatelji pišejo o njih po vsem svetu, vse premalo pa se piše o takih materah, kakor so naše partizanske mamic!

Marija Kramar

K PRAZNIKU RUDARJEV IN DNEVU ZVEZE BORCEV

Okrajni ljudski odbor Kočevje

čestitajo: Okrajni odbor ZB

Rudnik rjavega premoga Kočevje

Uprava za gozdarstvo pri OLO Kočevje

„Svoboda“ nosilec revolucionarnosti

Dejavnost »Svobode« Kočevje-Rudnik sega nekako v leto 1925, ko je bila ustanovljena in je omogočala delavcem-rudarjem na rudniku Kočevje izživljanje v raznih sekcijah, ki so jih vodili znani kočevski revolucionarji tov. Šeška, Hegler in drugi.

V letih gospodarske krize, zlasti pa v letu 1932, je bila izredno delavna. Njen pevski zbor je gostoval v Kamniku, kjer je zbranim delavcem »Svobodašem« govorila tov. Pepca Kardelj. Gostovanje kočevskih svobodašev med kamniškimi proletarci se je razvilo v manifestacijo prijateljstva, saj revolucionarne zveze, prav tako pa tudi kulturne, z njimi niso bile nikoli več prekinjene. V letu 1933 so bili člani »Svobode« iz Kočevja in rudnika gostje na kulturnem in političnem zborovanju delavskih kulturnih organizacij v Hrastniku, v Kočevju samem pa so še naprej razvijali svoje politično vzgojno delo in so sodelovali v naprednih delavskih organizacijah tekstilne in lesne industrije. Pod vodstvom narodnega heroja Šeška je uspešno nastopala dramska sekcija »Svoboda«, ustanovila se je pa tudi močna rudarska godba, v kateri so imeli močan vpliv delavci svobodaši.

Zaradi izredne revolucionarne dejavnosti in podpiranja tudi drugih kočevskih delavcev v borbi za njihove pravice — svobodaši iz rudnika n. pr. pomagali tekstilnim delavcem v Kočevju pri stavki s stražami okoli tovarne — je leta 1935 sresko načelstvo »Svobode« prepovedalo obstoj. Pod istim revolucionarnim vodstvom tov. Šeška, Heglerja, Jenka in drugih je bila takoj po prepovedi obstoja in dejavnosti »Svobode« ustanovljena »Vzajemnost« z istimi cilji in nalogami. Toda obstoj le-te je bil ogrožen, vodstvo društva je bilo tako po režimskem sreskem načelstvu prisiljeno formalno izkjučiti iz svojih vrst tov. Šeška. Razumljivo je, da tov. Šeška s to izključitvijo ni prenehel z delom v »Svobodi«, temveč je, kakor je znano, svojo revolucionarno dejavnost še poglobil. Preko članov »Svobode« je organiziral za takratne razmere bogato delavsko knjižnico s politično in trgala iz krepiljev klerikalizacije v gostilni Kikelmatel.

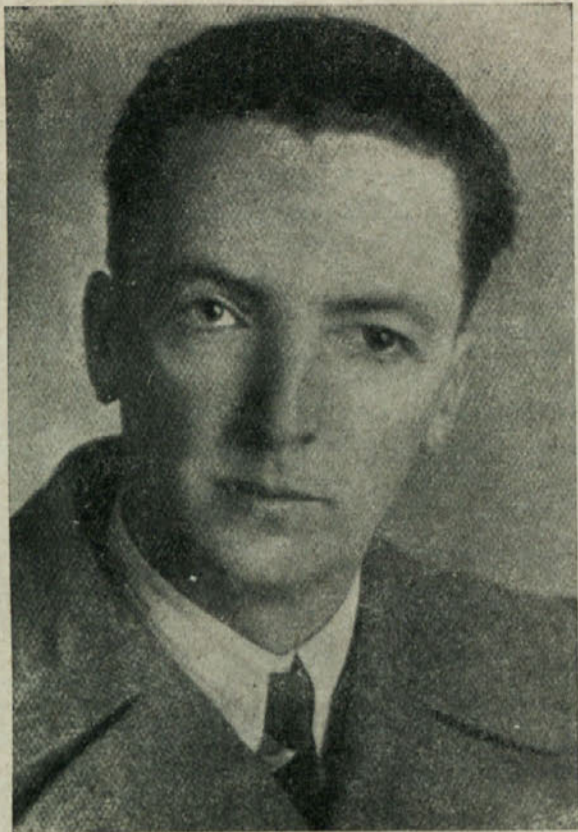
Politično najaktivnejša je bila »Svoboda« oziroma »Vzajemnost« leta 1935. Organizirala je vrsto politično propagandnih izletov med kmete, se sestajala s kmečko mladino, jo pritegovala v svoje vrste in trgala iz krepiljev klerikalizacije, ki se je bohotil na vasi. V tem razdobju je bil na Rudniku ustanovljen tudi aktiven sindikat, ki je na čelu z delavci-komunisti, člani »Svobode«, bil boj za pravice proti

mного močnejšemu sovražniku, delil med proletarce že takrat izhajajočo ljudsko pravico in drugo ilegalno literaturo. Na zlet »Svobode« v Celju leta 1935 je kočevska »Svoboda« poslala nad 50 zavednih in politično razgledanih

delegatov, ki so manifestirali pogumno svojo politično pripadnost, čeprav jih je zato rudniški priganjač in nadpaznik Vetrovec šikaniral in jim krajsal že itak minimalne zaslužke, protežiral pa svoje ljubljence, člane KA. Z lastnimi

sredstvi so si marljivi svobodaši v sedanjem samskem domu uredili dvorano za dramsko in glasbeno delo, sestajali pa so tu tudi komunisti in člani naprednih delavskih organizacij, ki so bile tri v peti protidelavskemu režimu.

Zanimivo je tudi dejstvo, da so svobodaši iz Rudnika in Kočevja v letih klerikalne diktature vzajemno sodelovali z naprednimi »sokoli« in ob volitvah nastopali proti skupnemu sovražniku in ga tudi porazili pri občinskih volitvah. V času Hitlerjevega vzpona so morali svobodaši hkrati s politično borbo biti boj še proti dvigajočim se kočevskim Nemcem, ki so imeli svojega zaveznika v režimskih žandarjih, saj se le-ti niso niti zmenili za kljukaste križe v gumbnicah kočevskih Nemcev in izživajoče nemške popevke smrčavih Kočevjarjev v črnih jahalnih hlačah. Izredno so pa bili gibčni, če je bilo treba zasledovati zavednega Slovence, člana Svobode, ki bi po njih mnenju utegnil biti protidržiavni element ali pa komunistični agent. Leta 1937, za praznik dela — 1. maj, so komunisti, člani Svobode, izobesili na Rudniku rdečo proletarsko zastavo, kar je povzročilo mnogo preiskav in šikan pri najzavednejših rudarjih, toda zavest je ostala kljub temu nespremenjena, borbenost pa se je še stopnjevala. Tako prekaljeni in pripravljani so člani »Svobode« iz kočevskega rudnika leta 1941 na poziv KP spremenili način borbe zoper sovražnika delovnih ljudi in so se množično vključili v NOB in tam dali tudi svoj krvni delež za lepšo bodočnost. Na teh revolucionarnih tradicijah tudi poveljni »Svoboda« pomaga vzgajati novega človeka, človeka socialistične bodočnosti.

Narodni heroj Jože Šeško

Heroji - vzor domovinske ljubezni

Poleg velikega deleža, ki ga je naš okraj prispeval v našem junaškem boju z okupatorjem, ne smemo prezreti tistih posameznikov, katerim je najvišje predstavnostvo naše oblasti podelilo naslov narodnega heroja za posebna dejanja, ki so bila tedaj in nam morajo tudi za bodočnost ostati vzor domovinske ljubezni.

Da si priložimo v spomin junaštva naših herojev, prinašamo v tem članku nekaj njihovih kratkih življenjepisov.

JOŽE ŠEŠKO,

izdaja so ga Italijani maja 1942 ujeli in pripeljali v Kočevje, kjer so ga zverinsko mučili in na pol živega v šotorskem krilu odnesli iz zapora na vlak in odpeljali v Ljubljano. Ustreljen je bil kot talec v Ljubljani 11. maja 1942.

ANDREJ CETINJSKI-LEV

je doma iz Stare cerkve pri Kočevju, kjer se je rodil 4. dec. 1908, je bil profesor in se je že kot študent pridružil delavskemu gibanju ter leta 1927 postal član KP. Razvijal je močno politično aktivnost v društvih in pri stankah na Univerzi, obenem pa vodil ilegalno politično delo in organiziral partijo na Kočevskem. Leta 1933 je postal sekretar okrajnega komiteja KPS Kočevje. Kot zaveden politični delavec v predaprilski Jugoslaviji ni mogel dobiti službe. Šeško je bil vodilni organizator NOB na Kočevskem. Zaradi poštenosti in skromnosti je bil izredno priljubljen. Po

MAJDA ŠILC

je bila rojena 17. marca 1923 v Krčeti pri Sodražici. Bila je trgovska pomočnica. V Ljubljani je takoj po okupaciji začela z delom proti okupatorju in je junija 1942 že odšla v partizane. Bila je borka in bolničarka v »Dolomitskem odredu«. V »Šercerjevi brigadi« je bila brigadna sekretarka SKOJ, nato pa je v »Ljubljanski brigadi« organizirala SKOJ. Majda se je vedno prva pognala v boj z vzklikom: »Skojevci za menoj!« Ko je 14. julija 1944 v Težkih vodah pri Novem mestu na čelu skojevcev jursala na sovražnikove položaje, jo je zadela granata.

ANTON MARINCELJ-JANKO je bil prav tako doma iz Banja Loke. Rojen je bil 10. februarja 1917. Bil je rudar v Kočevju, marca 1942 pa je odšel v partizane in kmalu postal vodnik samostojnega voda v »Kočevskem bataljonu«. Miniral je proge in vlake ter napadal sovražne postojanke. Postal je komandir čete in se izkazal v napadu pri Colnarjih, kjer je uničil več italijanskih kamionov. Marincelj je bil med najbolj hrabrih borcev Kočevske in je v svojo četo privabil veliko novih borcev iz delavskih in kmečkih vrst na Kočevskem. Med roško ofenzivo se je zlasti izkazal v bojih vodilnih aktivistov in političnih funkcionarjev pri prebijanju italijanskih obrocev. Po formiranju »Tomšičeve brigade« je bil postavljen za komandanta I. bataljona. V borbi na Ajdovcu je bil zelo težko ranjen, nato pa je januarja 1943 v partizanski bolnišnici tem ranam podlegel.

IVAN OMERZA-JOHAN

je bil rojen 17. oktobra 1921 v Ljvodu pri Kočevju. Izpuščen je bil za instalaterja in je maja 1942 odšel v partizane in postal mitraljezec v drugi četi »Kočevskega odreda«, kjer se je odlikoval z izredno hrabrostjo. O roški ofenzivi je z II. bataljonom »Cankarjeve brigade« po vsej Dolenski stalno napadal sovražne čete in uničeval njihove postojanke. Bil je eden najbolj hrabrih kočevskih mitraljezcev in bombavev. Po zmagi nad italijansko edinico v Jelenovem žlebu ga je od blizu ustrelil italijanski ranjenec.

DUŠAN REMIH-DUŠKO

je bil rojen 22. febr. 1922 v Kočevju, kjer je pozneje živel kot rudar. Že leta 1941 je sodeloval pri raznih sabotažnih akcijah, spomladi leta 1942 pa je vstopil v »Zahodno-dolenjski odred«, kjer se je odlikoval kot neustrašen borec in kmalu postal komandir čete. V »Tomšičevi brigadi« je sodeloval v vseh njenih borbah. Po kapitulaciji Italije je postal komandant bataljona XIII. brigade, s katero se je decembra 1943 udeležil bojev za mesto Kočevje. S XIV. divizijo je nato odšel na štajersko. Slovel je kot eden najbolj hrabrih in neustrašnih borcev. Bil je večkrat ranjen. Padel je na Pohorju pri jurišu na sovražnika.

EVGEN MATEJKA-PEMC,

po poklicu elektrotehnik, se je rodil v Kočevju 6. nov. 1909. Bil je odlični partizanski borec in izredno dober organizator mnogih držnih diverzantskih akcij. Sodeloval je v borbah na Notranjskem in Gorenjskem. Bil je komisar štaba »Gorenjskega odreda«. Znan je njegov izredni podvig iz te dobe, ko je osvobodil večjo skupino Rusov iz nemškega ujetništva na Koroškem. Leta 1944 je postal šef obveščevalnega centra IX. korpusa ter je omogočil našim edinam, da so brez žrtve likvidirale sovražne postojanke v Prvačini in Rajhenburgu. Padel je kot komandant XXX. divizije ob osvobajanju naše Primorske v Koprivi, ko se je znašel v mraku in megli sredi četniške tolpe, ki ga je ubila.

JOŽE BOLDAN-SILNI

Rodil se je 30. julija 1915 v Višnjem pri Ambrusu, se izučil za mešarskega pomočnika, nato pa je postal rudar. Na Rudniku je najprej zbiral material za protistoljeve, 6. maja 1942 pa je še sam vstopil v zahodno-dolenjski odred. Kmalu nato sta skupaj s pomočnikom Jakcem z mitraljezom v kočevski vasi Mala gora pokosila 64 italijanskih vožnih vrst. I. brigadi »Toneta Tomšiča« se je Silni kmalu uveljavil kot eden najbolj hrabrih borcev. Pozneje je postal komandant II. brigade »Ljubice Sercerje«. Dolga je vrsta izrednih junaštev Boldana-Silnega, držni so bili njegovi juriši in bliskovito je vdral v sredino sovražniških vožnih vrst. Danes je rezervni major JLA.

Spred rudarskega praznika

SOBOTA, 30. JUNIJA

ob 16: II. tradicionalni nogometni turnir na stadionu Partizana v Kočevju. Nadaljevanje

NEDELJA, 1. JULIJA

ob 9: Šahovska simfionka v šahovskobi restavracije na Rudniku. Gostuje znani šahovski mojster

ob 15: Šaljiva nogometna tekma starih in debelih rudarjev na stadionu »Partizana« v Kočevju

ob 16: Prijateljska nogometna tekma na stadionu »Partizana« v Kočevju: NK Proletarec iz Zagorja in »Svoboda« Kočevje rudnik

ob 20: Dobričaniin — »Skupno stanovanje«, komedija v Šeškovem domu. Izvaja dramska sekcija DPD »Svoboda« Kočevje rudnik

PONEDELJEK, 2. JULIJA

ob 20: Slavnostni govor o pomenu praznika rudarjev pred domom »Svobode« v Salki vasi, nato spreved skozi mesto

ob 21: Prosta zabava s plesom v vseh gostiščih na Rudniku in Salki vasi

TOREK, 3. JULIJA

ob 5: Budnica godbe na pihala DPD »Svoboda« Kočevje rudnik

ob 16: II. tradicionalni nogometni turnir na stadionu »Partizana« v Kočevju — predaja pokala. Zaključek

Tehnični problemi rudnika

Kočevski rudnik je bil med vojno zelo poškodovan in zalit z vodo, zato so morali takoj po končani vojni vodo iz jame šele izčrpati, da bi mogli pričeti s kopanjem premoga. Manjkalo je tako rekoč vsega: strojev, materiala in ljudi. Nove opreme je razmeroma majhen objekt dobil zelo malo. Največ so je nabrali pri rudnikih, ki so jo lahko pogrešili. Jasno, da ta oprema ni bila nova, niti ne najboljša, vendar so se morali rudarji zadovoljiti tudi s slabšimi stroji, samo da so mogli obratovati in razširjati rudnik.

V letih po vojni se je proizvodnja rudnika kretala takole:

Leto	jaina ton	površ, kop ton	rudnik skupaj ton	odtiskva na površ. kopu m ³
1945	—	22.000	22.000	61.490
1946	18.660	40.940	59.600	123.475
1947	70.830	26.940	97.770	96.620
1948	88.844	31.576	120.420	119.030
1949	111.700	28.520	140.220	169.860
1950	124.960	20.570	145.530	123.370
1951	118.210	9.200	127.410	292.100
1952	109.360	31.940	141.300	209.800
1953	115.960	30.520	146.470	141.476
1954	116.970	43.610	160.580	286.860
1955	87.630	61.400	149.030	380.043

Te številke nam povedo marsikaj: proizvodnja v jami je naraščala do leta 1950, nato je nekoliko padla do leta 1954, leta 1955 pa je padla celo na 87.630 ton. Proizvodnja površinskega kopa je že leta 1946 dosegla prvi vrh, nato je padala do leta 1951, ko je dosegla le 9200 ton. Od tega leta narašča in je lani dosegla višek, to je 61.400 ton premoga. Odkrivanje krovnih plasti nad premoševnim slojem površinskega kopa ni bilo v vsem času enako intenzivno. Največ jalovine se je odkrilo v letu 1955. Letošnji tempo odkrivanja jalovine na površinskem kopu je še nekoliko močnejši.

Vzroki neenakomernosti proizvodnje obeh obratov so v tem, ker površinski kop ni bil dovolj naglo odkrivan; manjkalo je bagrov, lokomotiv, vagonov pa tudi ljudi. Zaradi tega na površinskem kopu ni bilo dovolj odprtega premoga in proizvodnja tega obrata je bila negotova in spremenljiva. Jama je hitreje napredovala od površinskega kopa, zato je prišla v takšno situacijo, ko je v njej treba proizvodnjo omejevati, da ne bi prišli janski odkopi pod še neodkopane plasti površinskega kopa in jih porušili. Zato se nalaga rudniku nujna zahteva, površinski kop forsirano odkrivati in odkopavati, dokler pa to ne uspe, kajti takšno delo zahteva svoj čas, je za janski obrat treba najti možnosti za obratovanje vsaj v manjšem obsegu. Zaenkrat naj manjšo proizvodnjo jame nadomesti povečana proizvodnja na površinskem kopu. To načelo se že izvaja, saj tabelarični prikaz jasno kaže tendenco dviganja proizvodnje in odkrivanje površinskega kopa in padanje jamske proizvodnje v preteklem letu.

Da bi se to doseglo je po izdelanem programu treba izvršiti obsežna dela, ki obstajajo v glavnem v naslednjem: Na površinskem kopu je povečati število bagrov, lokomotiv in vagonov vsebine 6 m³, da bi bilo mogoče ob zadostni rezervi mehanizac. sredstev odkrivati stalno s štirimi bagri. Forsirano odkrivanje na površinskem kopu bi nam obenem omogočilo večjo proizvodnjo iz dnevnega kopa, obenem pa sproščalo nove površine jamskih slojev za odkop. Zato smo že povečali število bagrov in lokomotiv. Še v tem letu bomo razen vagonov že razpolagali z zadostnim številom lokomotiv in bagrov, da bomo mogli prihodnje leto dvigniti na maksimum kubaturo odkrivanja.

Da bi se to doseglo je po izdelanem programu treba izvršiti obsežna dela, ki obstajajo v glavnem v naslednjem: Na površinskem kopu je povečati število bagrov, lokomotiv in vagonov vsebine 6 m³, da bi bilo mogoče ob zadostni rezervi mehanizac. sredstev odkrivati stalno s štirimi bagri. Forsirano odkrivanje na površinskem kopu bi nam obenem omogočilo večjo proizvodnjo iz dnevnega kopa, obenem pa sproščalo nove površine jamskih slojev za odkop. Zato smo že povečali število bagrov in lokomotiv. Še v tem letu bomo razen vagonov že razpolagali z zadostnim številom lokomotiv in bagrov, da bomo mogli prihodnje leto dvigniti na maksimum kubaturo odkrivanja.

Kljub vsem težkočam, ki jih mora podjetje premagovati v finančnem pogledu, ni zanemarilo higijensko-tehnične zaščite dela. V jami se dostikrat pojavljata nevarni plin metan, pa tudi jamski požari na rudniku niso bili redki pojav. Zato smo žrtvovali velika sredstva, da smo opremili rudniško reševalno moštvo z zadostno in sodobno reševalno aparaturo. Nadalje smo mnogo izboljšali varnost izvedbe jamskih električnih instalacij pred eksplozijami. Poseben HTZ tehnik je na rudniku zadožen samo za izboljševanje delovnih pogojev; vsi namreč težimo za tem, da bi člane našega kolektiva ohranili zdrave in sposobne za težko delo pod zemljo.

Kočevski rudar naj v bodoče proizvaja premog po modernih učinkovitih metodah. To načelo nas stalno vodi v naših težnjah, da usposobimo podjetje za večjo proizvodno kapaciteto ob nižjih proizvodnih stroških in ob povečani skupni delovni storilnosti.

Problemi zdravstvene službe pri rudarjih

Prav je, da v tednu naših rudarjev kritično premostimo nekatere probleme zdravstva pri ljudeh, ki opravljajo eno najtežjih fizičnih del. Mnogo je teh problemov, preveč, da bi mogel o njih na tem mestu izčrpno razpravljati, vendar bom skušal v kratkih brisih zajeti vsaj one, ki po naših dosedanjih izkušnjah in lokalnih prilikah najbolj silijo v ospredje.

SILIKOZA — POKLICNA BOLEZEN

Naj začnem pri obolenju, ki ga poznajo skoro vsi naši, in to posebno stari rudarji, ki so si v prejšnjih letih morali mnogi služiti kruh v tujini, zlasti v Nemčiji in Franciji — silikozi. K sreči pri nas te poklicne bolezni ni veliko, a treba je pomisliti na dejstvo, da ona v svoj razviti obliki lahko iz 40-letnega ali celo mlajšega, zdravega in močnega moža napravi popolnega ali pa vsaj delnega invalida. Bolnik je na primer 75% invalid, sposoben le za lahko delo. Kam z njim? Pri rudarskem poklicu lahkega dela skoro ni, invalidnina je majhna, a živeti je treba, tu je družina, morda številni otroci, in kar je največ, ter je človek, ki je svoje najboljšo mlade moč izčrpal pri delu, človek, ki ni sam kriv svoje neozdravljive bolezni. Da je zlo še večje, se silikoza mnogokrat pridružuje še pljučna tuberkuloza, in ti sovražnici zdravja združeni žal premnogokrat uničita življenje, dragoceno ne samo za družino, temveč tudi za skupnost. Večina rudarskih stanovanj je neprimernih, o čemer se lahko med opravljanjem svoje službene dolžnosti dan na dan znova prepričam. Nisem doživel samo enega primera, ko obstoji nevarnost, da tuberkulozni oče okuži številno družino, ki ji je življenjski prostor omejen le na ozko kuhinjo in eno sobo.

ALKOHOLIZEM — VELIKO ZLO

Med rudarji se razraščala še eno zlo — alkoholizem. Ne mislim tu na nekaj kozarčkov vina, ki so našemu delovnemu človeku tudi potrebni, treba pa je razgaliti ono neodgovorno, divje pijančevanje, ki čisto rodi pretepe, jemlje otrokom prepovedni kruh, razdira družinsko srečo, gadojačo boleznijo pa še bolj na široko odpre njeno uničujočo pot. Tudi alkoholizem je bolezen, ki je danes na srečo ozdravljiva. Poznam primere, kjer je nekdanji pijanec postal zopet dober družinski oče. Zdravniki smo vedno pripravljeni pomagati takemu nesrečnemu, treba je le trdne volje in brezpogojne podreditve zdravniškim navodilom.

OBRATNE NEZGODE NARAŠČAJO

Močno naraščajo zadnji čas med rudarji tudi obratne nezgode. Ne mislim tu težkih nezgod, ki so na

srečo redke, temveč one manjše, katerih posledice so v nekaj dneh ozdravljive. Vsekakor je pravilen novi zakon, ki določa 100% nadomestilo plače pri obratnih nezgodah, vendar kažejo številke, da od uveljavljenja tega zakona število nezgod še bolj narašča, kar je bilo ugotovljeno tudi na nedavni konferenci obratnih zdravnikov Slovenije. Dokončne rešitve tega problema še ni, vendar morajo podjetja v lastnem interesu zahtevati od delavstva brezpogojno upoštevanje varnostnih navodil, prestopke pa v skrajnem primeru tudi kaznovati. Treba je poskrbeti za točen seznam delovnih mest, ki mora biti obratnemu zdravniku stalno na razpolago. Zdravniki pa moramo po drugi strani dosledno zavračati paciente, ki hočejo zaradi nezgodne poškodbe (n. pr. površna prasaka na koži, tudi v teh primerih se zgotovi, da »poškodovanec« zahteva bolniški dopust s seveda 100% nadomestilom plače) pridobiti zase določeno število dni bolniškega dopusta. Seveda je brez razumeva-

nja od strani delovnega kolektiva v tej stvari težko doseči znaten uspeh. Ljudje naj bi končno razumeli, da denar, izplačan med bolniškim dopustom, ne pade iz zraka, ampak je sad žuljev vseh naših delovnih ljudi.

ZA BOLJŠI ODNOS MED BOLNIŠKIM IN ZDRAVNIKOM

Koliko lažje bi bilo delo zdravniku, če bi vedel, da je vsak pacient, ki prestopi prag ordinacije, resnično bolan. Koliko prepotrebneje časa in sredstev (spec. pregledi) se potroši ravno za razkrivanje tega ali onega simulant, ki si skuša na račun skupnosti ustvariti različne koristi. Dragi pacient, bodi odkrit in korekten do svojega zdravnika, kajti kakršne boš ti do njega, tak bo on do tebe. Te vrstice so napisane z namenom, čimbolj izboljšati zdravstveno službo. Morda so za nekatere redke nekoliko pikre in razgaljajoče, vendar so sad vsakdanjega dela, izkušenj in opazovanja.

Dr. Vizjak Marko

Iz trgovine, ki oskrbuje rudarje

Lepega popoldneva, bilo je okrog štirih popoldne, sem vstopila v trgovino »Preskrba rudarjev« na Rudniku. Ljudje so prihajali in odhajali. Opazovala sem to vrvenje in premišljevala, kaj se je zgodilo, da je toliko ljudi v trgovini. Uslužbenci so hiteli, da bi čimprej zadovoljili nakupovalce. Približala se mi je ženica, stara rudarjeva žena. Pričeli sva se pogovarjati in, ker me je zanimalo, sem vprašala: »Povejte mi, prosim, zakaj je danes takšno vrvenje v trgovini?«

»Ja, kaj ne veste? Praznik se bliža, naš rudarski praznik, pa si moramo nakupiti vse potrebno,« mi je odgovorila. Sicer sem vedela za praznik, nisem pa vedela dosti o trgovini, ki preskrbuje rudarje.

»Kako pa ste zadovoljni s trgovino in z upravljanjem?« sem jo vprašala. Pričela mi je pripovedovati:

»Naša trgovina obstaja že 50 let. Delovala je pod različnimi imeni, kot na primer rudniški konzum, okrajni magazin, mestni magazin itd. Pred dvema letoma pa smo ji dali ime »Preskrba rudarjev« in sem prepričana, da ji to ime tudi najbolj pristoji. Upravlja jo družbena kontrola, sečmelčanski odbor potrošnikov.

Trgovina ima mešano blago: tekstilno, prehranbeno, galanterije itd. Ima tudi svojo poslovalnico v šalki vasi, kjer je ta nujno potrebna. Vključuje tudi prodajalno mleka ter oskrbuje potrošnike z vsem potrebnim. Cene so približno iste kot v Kočevju. Potrošniki smo zadovoljni s postrežbo in z blagom. Seveda pa je vzdrževanje trгови-

ne precej težavno. Ker je stara že 50 let, so se prostori že močno pokvarili, so vlažni in zelo pusti. Vsekakor bi jih bilo nujno potrebno popraviti, kar pa zaenkrat še ni v načrtu. Tudi inventar je star in obrabljen, tako da se morajo uslužbenci stalno boriti s težavami. Mislim, da bi bilo predvsem nujno, da bi se uredil inventar in da bi nabavili nekaj izložbenih oken, ker je kot veste, veliko odvisno tudi od reklame. No, seveda, in pa od postrežbe tudi, pa od blaga in cen. V

Reševalcem nagradne križanke

Objavljamo četrto nagradno križanko, za katero je nagrade prispevala trgovsko podjetje »Preskrba rudarjev«. Trgovsko podjetje je znano po solidni postrežbi in konkurenčnih cenah prehranbenih artiklov, tekstila, galanterije itd. Podjetje ima poslovalnico na Rudniku in v šalki vasi.

Križanka je lahka in vam ne bo delala preveč preglavic. Med reševalci, ki nam bodo poslali pravilne rešitve do 16. julija t. l., bomo na podlagi žrebanja, ki bo istega dne ob 10. uri dopoldne, razdelili 20 nagrad.

1. nagrada: dežni plašč
2. nagrada: moška srajca
3. nagrada: servis za kompot
4. nagrada: 5 kg sladkorja
5. nagrada: kombiniza
6. nagrada: 21 jedilnega olja
7. nagrada: 5 kg testenin
8. nagrada: vžigalnik
9. nagrada: 5 kg o. g. moke
10. nagrada: 3 kg riža

NEKAJ VESELIH

Sinko: »Očka, kaj je to — stari samec?«

Oče: »Stari samec je zavidanja vreden človek — samo mami tega ne smeš povedati.«

Fant je prišel na obisk k svoji mame dekletu in jo vprašal: »Micka, bi hotela biti moja žena?«

Kaj samo to si mi prišel povedati?« se je razjezila Micka. »Jaz sem se pa tako veselila, da si me prišel povabiti v kino.«

Mihec, ne pretepaš se vendar s tem pobalnim, zavedaj se, da pametnejši prej odneha.

Saj se vendar moram, ko mi pa lump noče priznati, da sem pametnejši.«

Iz parizanske torbe

MULE TULLJO

Po napadu na Koprivnik v septembru 1942 je ostala skupina borcev Tomšičeve brigade na Travniku, v bližini požgane gozdarske kočice. Sredi trdnega spanja jih prebudi močan Volodjev glas: »Uzbuna, drugo! Taljani su na Stalama! Mule tulljo!«

Vsi so bili takoj pokonci. In zares se opazili v kočevski vasi štale velik ogenj. Toda o tuljenju mul ni bilo ne duha ne sluha. Ker je Travnik precej oddaljen od štala, so borci zopet legli in naročili stražarju, naj dobro pazi. Niso še vsi zaspali, ko je Volodja zopet zavpil: »Uzbuna, pokreti!« Ko so ga vprašali, zakaj se morajo umakniti, jim je odgovoril, da je zopet tullila mule in to prav blizu. Stražar in tisti, ki še niso zaspali, so bili mnenja, da to niso bile mule, temveč medved. Zaradi varnosti in ker je Volodja vztrajal, so se premaknili in poslali patroljo proti štalam. Tako so izvedeli, da na štalah ni Italijanov. Ogenj, ki so ga videli, je bila goreča sušilnica sadja, ki so jo naši terenci preveč zakurili. Tedaj pa sō se tisti, ki so trdili, da je medved in ne mule, šaljili z Volodjem: »Uzbuna, mule tulljo!...«

NA POTI IZ GOSTILNE

Nekoč je na poti iz gostilne domov padel v precej globok jarek, iz katerega se ni ni mogel izkoptati. Začel je rotiti vse svetnike, naj mu pomagajo. Ko se mu je po daljšem naporu le posrečilo, da se je skobacal iz jarka, se je začel jeziti na svetnike, zakaj so ga tako dolgo pustili v negotovosti. Te-

Šport in šah med rudarji

Zmaga nogometašev

SVOBODA (Lj.) : SVOBODA 1:2 (0:0)

Proti pričakovanju je domače moštvo v prijateljskem srečanju z istoimenskim moštvom doseglo pičo zmago. Lepo vreme je privabilo na igrišče pri Šeškovem domu več kot 300 navdušenih kibicev, ki pa niso bili najboljše razpoloženi. Morda je bil temu vzrok sodnik ali njegova slaba piščalka, ki ni dala glasu od sebe.

Še pred tednom dni smo gledali domačine, s kako velikim polumsom so igrali proti Papirničarju, ki ga na tej tekmi nismo opazili. Res je sicer, da postava ni bila popolna, toda to ni opravilo, da ne bi moglo biti bolje.

Domačini niso najbolje začeli in se v prvem delu igre niso mogli razigrati. Gostje pa so z lepo kombinatno igro nevarno ogrozili domača vrata. Zapravljenih je bilo pet 100% šans za dosego gola. Domačini pa so zapravili enajstme-

trovko (Taslaman) in dva prosta strela. V 37. minuti so izvedli domači igralci pravo kanoado pred vrati gostov. Žoga se je odbijala od nog in hrbtov gostov in ni hotela v mrežo.

Po odmoru je domače moštvo zamenjalo dva igralca in igralo mnogo bolje kot v prvem polčasu. Uspeh ni izostal. Že v 65. minuti je potresel mrežo gostov Planinc. Do časa, ko je padel drugi zgoditek za goste, so le-ti zapravili dve šansi pred domačimi vrati. V 89. minuti je Safedin preigral dva obrambna igralca in lepo podal žogo na samem stoječemu Planincu,

ki je iz 4 metrov potresel mrežo gostov. Do konca polčasa se stanje v golih ni spremenilo. V 91. minuti je zabila leva zveza gostov žogo v mrežo domačih vrat. Končni rezultat tega dvoboja je bil torej 2:1 v korist domačega moštva.

Boljši del moštva je bila to pot krliska vrsta in leva stran napada s Taslamonom na čelu. Ožja obramba je slabo parirala hitra krila gostov, ki so vnašala nered pred vrata domačega moštva. Novi vrata pa se je še kar uveljavil in je pravočasno posegal v dogodke pred svojimi vrati. vk.

Šahisti za dan rudarjev

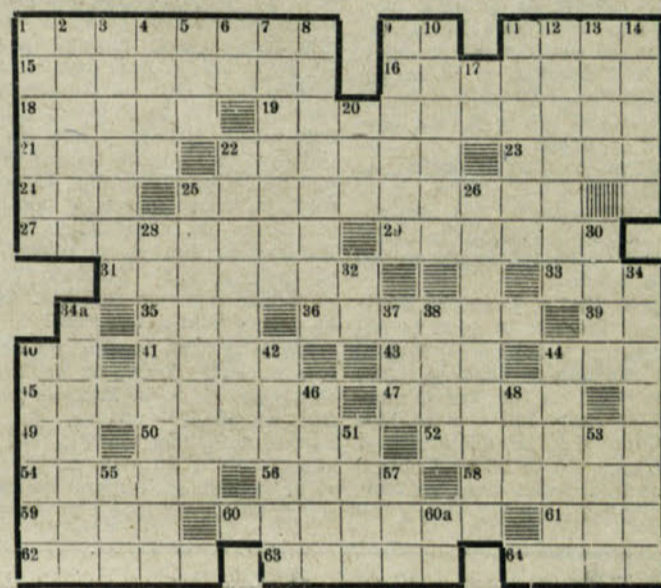
Šahovska sekcija pri DPD Svoboda Rudnik bo za proslavo Dneva rudarjev organizirala rudarski šahovski turnir za prehodni pokal.

Na turnirju bodo naslednje ekipe: Rudnik I, II, KGP, Zidar, vavenci in ključavničarji. Za zmagovalca so razpisane lepe nagrade. Zmagovalec dobi prehodni pokal in 12.000 dinarjev. Drugo moštvo prejme nagrado 8000 din, tretje moštvo pa 5000 din. Vsa tri zmagovalna moštva dobijo tudi diplo-

me. Pet najboljših šahistov iz sodelujočih moštev bo odigralo simultanko z mednarodnim šahovskim mojstrom.

Na ta način bodo rudarji šahisti dostojno proslavili naš tradicionalni Dan rudarjev. Dal bomo posebnega poudarka udeleževanju našega rudarskega življa in vseh mogočih popriščih, prikazujoč pri tem današnji socialistični lik naprednega rudarja, ki se zna spoprijeti tudi na šahovskem polju.

NAGRADNA KRIŽANKA

„Preskrba rudarjev“

osebni zaimek (sr. spol), 44. afriški veletok, 45. prevračati, 47. prime upravnika trgovine, ki je prizpevala nagrade za križanko, 49. kratice za zdravnika, 50. zdraviti (o-ranah), 52. zdravnik specialist za operacije, 54. utrujem kovino, 56. prislov: potem, potlej, 58. človek, ki dela v zemlji, rudniku, jami, 59. omot, krivina, 60. črta sečnica v geometriji, 61. število, 62. gradbeni material, 63. akademski slikar (Božidar), 64. vem, kako se dela, umem.

Navpično: 1. nadvse važno kurlivo, ki ga kopljejo kočevski rudarji, 2. spretnost, izvežbanost, 3. prislov, 4. ribiška mreža, 5. življenjska tekočina, 6. 5. in 7. črka besede pod 27. vod., 7. kletvica, 8. odpor, zornost, 9. prodajalec dragocene kovine, 10. naziv za vsa sredstva, ki z njimi napravimo ogenj,

11. mazati, 12. vojaška enota, 13. brezpravni sloj, 14. obračati zemljo, 17. kem. znak za barij, 20. kratice književnikov »Poezija, esej, novela«, 22. izvornik, prvopis, 25. prežgem, prepalim, 26. nauk o sestavi človeškega telesa, 28. dvig, dviganje, 30. slap na Ljubljani ... Vintgar ali ... mljn; kraj ima dve besedi: prvo vpisati v križanko, 32. 4. in 5. črka besede pod 60. vod., 34. utežna enota, 34 a vas pri Ljubljani, 37. debela palica, 38. ravno tak, 40. poševno kovanje v zemlji (rudniku), 42. rimska visoka šola, 44. bedast, trapast, 46. Odisejeva domovina, grški otok, 48. predpona, ki označuje visoko starost (pradven, praded itd.), 51. prislov, tudi tako, že tako, brez tega, 53. telesna poškodba, 55. severni jelen, 57. osebni zaimek, 60 a dva so-glasnika.

O B J A V E

OBVESTILA IZ MATICNIH URADOV

DOBREPOLJE

Rodile so: Vergo Marija, gospodinja iz Kompolja — dečka; Šinkovec Antonija, gospodinja iz Ti-sovca — dečka; Hočevar Marija, gospodinja iz Male vasi — deklico; Vidic Veronika, gospodinja iz Kolenče vasi — dečka; Kovačič Antonija, gospodinja iz Bruhanje vasi — deklico.

Srečnim mamicam čestitamo!

Poročili so se: Marolt Anton, železniški zavirac in Ahlin Ljudmila, gospodinja, oba iz Vidma; Erjavec Vincencij, rudarski delavec na površinskem kopu iz Kočevja in Samec Antonija, kuharska pomočnica iz Kočevja.

Čestitamo!

RIBNIČAN IN DOMOBRANCI

limo?« Ribničan pa se oglasi: »E, kaj bote vi, ki ste zenici!« Nato pa domobranski stražar: »Je že dobro, kar pelji te škafe naprej, če si toliko korajzen! Ali ne veš, da so tamle v Mokrcu partizani? Ti bodo pa oni škafe prestrelili!« A Ribničana tudi ta grožnja ne prestraši. »Nč zetu,« pravi, »jih bom pa za rešeta predal.«

Umrlj so: Hren Anton, kmetovalec iz Zdenke vasi — 68 let; Zajc Janez, uživalec socialne pomoči iz Ponikev — 76 let in Grden Franc, uživalec socialne pomoči iz Ponikev — 76 let.

LASČE

Rodili sta: Borštnik Ivana, gospodinja iz Dvorske vasi — deklico in Zakrajšek Marija, gospodinja iz Male Slevce — dečka.

Čestitamo!

Umrlj so: Andoljšek Jernej, mlinar iz Gorenjih Podpoljan 85 let; Jetelin Jeraj, preužitkarica iz Gradeža — 85 let; Lužar Stefan, osebni upokojenec iz Prilesja — 51 let in Vintar Marija, gospodinja iz Medvedjeka — stara 60 let.

URADNI DNEVI

Uradni dnevi za stranke v upravi Občinskega ljudskega odbora Kočevje so vsak torek, petek in soboto od 8. do 12. ure.

Vsem organizacijam ZB smo poslali brezplačno več izvodov izredne številke »Novice«. Organizacije prosimo, da časopis razdelijo med člane, ki še niso redni naročniki »Novice«.

DEZURNE TRGOVINE

V soboto, 30. junija od 8. do 12. ure in od 15. do 18. ure v Kočevju trgovina »Oskrba« Kočevje, v Ribnici pa trgovina »Prehrana« Ribnica.

KINO

»JADRAN«, Kočevje: od 29. junija do 1. julija avstrijski film »Zdaj smo pa tam«; 4. in 5. julija jugoslovanski film »Kisura«.

»SVOBODA«, Rudnik: 30. junija in 1. julija ameriški film »Maja odkriva glasbo«; od 2. do 4. julija ameriški film »Pot v Cariboe«.

Izdaja Okrajni odbor SZDL Kočevje. Ureja uredniški odbor. Odgovorni urednik Jože Košir. List izhaja vsako drugo soboto. Cena 10 din. Uredništvo in uprava v Kočevju, Ljubljanska cesta 22. Telefon 3-89. Tek. račun pri podružnici NB Kočevje, št. 617-T-388. Letna naročnina znaša 240 din, polletna 120 din in je plačljiva naprej. — Za inozemstvo 500 din oz. 1,50 ameriškega dolarja. — Poštna plačana v gotovini. — Rokopisi se ne vračajo. Tiska tiskarna »Urška«, Kočevje

Spomini na težke, a slavne dni borbe za svobodo našega ljudstva

Začetek vstaje v Loškem potoku

Razburkano leto 1941 je prineslo marsikaj novega in težkega za naše ljudstvo.

V začetku aprila 1941. leta so italijanski fašisti okupirali občino Loški potok. Vatikanski voditelji so naročili fašističnim oficirjem, pri kom naj se informirajo za podatke. Naročili so jim, naj bodo na videz prijazni, sicer pa naj postopajo najstrožje, če se ljudstvo ne bo pokoravalo.

Prva njihova informativna pisarna je bila v župnišču in njen predstavnik je bil župni upravitelj Josip Pravhar. O Pravharju nam ni treba pisati, saj ga vsi poznamo kot vojnega zločinca, katerega je vojaško sodišče obsodilo na smrt. Josip Pravhar ima na vesti ogromno število Potočanov, ki jih je dal na spisek talcev ali jih poslal v internacijo. Tudi tisti se ga spominjajo, ki jih je organiziral v belo gardo ali za aktivno sodelovanje proti Narodnoosvobodilni vojski. Zaradi njega jih je precej izgubilo življenje, emi so zbežali v inozemstvo, nekaterim pa je zagrenjeno vse življenje.

Znana debela lipa pri Taboru bi nam znala povedati, kako so italijanski fašisti na velikonočno nedeljo delili podobice, na njih pa so bile privezane italijanske zastavice. To je bila hinavska pobožnost, ki ji ni bila mar vera, marveč pohlep po slovenski zemlji.

Komaj je minilo nekaj dni, so že kmetje godrnjali: »Meni so potlačili vrt,« enemu so spraznili hlev, drugemu je zmanjkala kokoš itd. Spominim se možaka, ki je dejal: »To je šele začetek, vi še ne poznate fašistov.« Uresničile so se njegove besede, vse se je tako zgodilo, kot je dejal.

Takoj, ko so zasedli občino, so začeli načrtno delati, misleč, da se ne bodo več umaknili. Po vsej občini so razobesili italijanske zastave, slike Mussolinija, kralja in več različnih letakov.

29. aprila 1941 se je začelo. Fantje iz vasi Travniki in eden iz Šegove vasi, so v tej noči potegnili s streh italijanske zastave, silke fašistov, letake in vse, kar je smrdelo po fašizmu. Slike, priljepljene na višjih mestih, so bile ometane s krvjacom. To je bil prvi dokaz, da ne bo tako lahko ostati na okupirani slovenski zemlji. To so bili

prvi znaki nezadovoljstva s fašističnim jarmom.

Strah Italijanov po tej akciji se je odražal v njihovem teroru. Iskali so pomoči pri najbrutalnejših fašistih, ki so začeli z aretacijami in pretepi. Pretepi nedolžnih ljudi so se iz dneva v dan množili. Cilj fašistov je bil: dobiti krivce za vsako ceno. Dobili so krivce, ki so jim zvezali roke kot razbojnikom samo zato, ker so sovražili okupacijo. Na rokah so visele verige, v glavah pa so vrtale misli: »Dokler ne bo fašizem izgnan, se

bomo borili, borili ne samo s trganjem zastav in letakov, ampak s puško v roki, vse do zmage in izgona okupatorja.« Od te akcije dalje so bili fašisti še bolj zasovraženi. Strah in trepet je prihajal v italijansko vojsko, vsak kamen in grm jim je postal sovražnik.

Ta prva akcija je bila zelo pomembna za nadaljnjo vstajo. Dala je misliti: bodi pošten, ne druži se s tujci, ljubi svojo domovino in brani jo do poslednjega diha. Sovražji tistega, ki te sili delati škodo ljudstvu. K. Mikulič

Borba pri Rajhenau

Junija 1943 se je brigada Tona Tomšiča nahajala na počitku v Starem logu. Dabila je povelje, da krene iz Starega loga preko Pugačevca, Trnovca, Roške ceste, Rajhenaua na Bukovo goro. Vodilci so bili: tov. Goršič-Gorazd, Martin Mesojevec in Martin Šetina. Ko smo krenili v tej smeri in prišli jutraj okrog 7. ure na polje pred Rajhenau, je padlo povelje, da se brigada ustavi in se skuha hrana za borce. Jaz sem dobil povelje, da pošljem patrole, ki naj izvedo, kako je v Rajhenau, ter da postavim zasedo na poti proti Rogu. Italijani so bili obveščeni, da gremo preko Roške ceste in so poslali kolono 60 do 80 vojakov iz smeri Rajhenau na Roško cesto v zasedo, da bi preprečila naš prehod. Italijanska kolona pa se je zakasnila, tako da smo mi pred njo prešli cesto ter je naša izvidnica, ki je bila na hribu nad Rajhenauom, opazila kolono, da se premika proti naši zasedi. Rečeno je bilo, da peljejo Italijani s seboj topove, v resnici pa so bile brzgalke, ki so jih rabili za vodo. Zaseda je takoj javila štabu, da se približuje kolona. Komandant Jan pa je ukazal, da se takoj zasedejo položaji; poslal je zasedi v pomoč tudi tov. Efenka z njegovim bataljonom.

Dano je bilo povelje, da se ne sme streljati, dokler ne bo kolona obkoljena. Ko so se Italijani približali na 30—50 metrov, je tov. Efenko zavpil na »juris«. Borci so komaj čakali, da pade povelje, ter so se pognali na Italijane kot tigri, rekoč, da jih niti toliko ne puste na miru, da bi se najedli. V tej borbi je bilo mrtvih okrog 40 Italijanov, nekaj jih je bilo ranjenih, nekaj pa smo jih ujeli. Ušla sta samo dva. Ranjenim Italijanom smo nudili prvo pomoč, jih naložili na nosila, ki smo jih naredili, nato pa so jih zdravi Italijani v spremstvu naše patrole odnesli v Kočevje na italijansko komando. Hoteli smo pač s to humano gesto pridobiti Italijane, da se ne bi borili proti nam, temveč da bi se nam predali. V tej borbi smo zaplenili vse njihovo orožje, 2 živi mull, ki sta bila natovorjeni s hrano v konzervah, s sirom in cigaretami. Za naše borce je bil to najlepši plen, ker so bili utrujeni in lačni.

Na naši strani ni bilo smrtnih žrtev, temveč samo nekaj ranjenih. Med njimi tudi tov. Jože Novak-Miha in en mitraljezec. Kmalu po tej borbi so prileteli avioni ter ves dan bombardirali Rajhenau in okolico, tako da nismo mogli kreniti dalje. Šele ko se je znočilo, smo nadaljevali pot na Bukovo goro, novim borbam s fašisti naproti. Jože Boldan-Silni.

Bratomorstvo v Ribnici je vzkliko iz župnišč

Po italijanski kapitulaciji v jeseni leta 1943 je bilo jasno vsakemu Slovincu, da bo tudi Nemčija izgubila vojno. Rajonski in okrožni komite KPS Ribnica in odbori OF so imeli podatke, da izvirajo vse vesti, ki so jih širili somišljeniki Nemcev in domobrancev proti partizanom in NOB, iz župnišča v Ribnici. Na seji rajonskega komiteja KPS smo sprejeli sklep, da gresta dva člana komiteja v župnišče in se z duhovniki odkrito pogovorita, da prenehajo s svojo sovražno politiko proti NOB. Želeli smo, da bi do končne zmage nad okupatorji imeli čim manj žrtev v naši borbi. Izdajalska vloga župnika Škulja iz Dolenje vasi je bila znana vsej naši Ribniški dolini. Ljudje so ga preklinjali kot svojega duhovnega pastirja, ki jim je povzročil toliko gorja.

Meseca februarja 1944 sva se napotila s tov. Gregorjem nekega dne v Ribnico. Bil je že mrak, ko sva stopila v župnišče. Kuharica naju je vprašala, kaj želiva. Dejal sem, da bi se rada pogovorila z gospodi kaplani. Dekan Demšar se je pred partizani iz Ribnice že umaknil. Sprejela sta naju kaplan Zajc in Sitar. Posedli smo se v sobi in začeli smo razgovor. Kaplan je bil za razgovor takoj dostopen. V načelnih vprašanjih naše NOB se je popolnoma strinjal. Mirno smo sedeli za mizo in Gregor je vodil naše razgovore. Kaplan Sitar je bil pa kot na trnju. Pri mizi sploh ni mogel sedeti. Vstajal je in hodil po sobi gor in dol. Videlo se mu je, da pred nami nima čiste vesti. Na vsako Gregorjevo in moje pojasnilo je majal z glavo in besede vedno zavijal na svojo stran.

»Ja, pa mislite, da boste res zmagali? Kaj pa Angleži pravijo? Hitler, vem, da vojne ne bo dobil — ampak se zna to drugače zasukat.«

Taka vprašanja nam je stalno postavjal.

Razgovore smo imeli skoro do polnoči, ko sva se z Gregorjem poslovala in ob slovesu še enkrat podudarila:

»Prišla sva, da vas opozorimo in da se obvarujemo nepotrebnih žrtev. Bodite lojalni, če nečete že sodelovati v borbi slovenskega naroda za njegovo osvoboditev. Zmagal bo narod, ker se tako krvavo bje za svojo svobodo.«

Kaplan Zajc je upošteval naše opozorilo in je bil lojalen ves čas naše NOB. Svojo službo je po prihodu Nemcev in domobrancev v Ribnico v mesecu marcu 1944. leta vršil pri Sv. križu, kaplan Sitar pa je ostal v postojanki in je sodeloval z Nemci in domobranci. V letu 1946 sem ga srečal v kazenskem taborišču v Kočevju.

»Tudi vi ste tu?« sem ga vprašal. »Da, kot vidite,« mi je odgovoril. »Potem je bil naš trud pred dvema letoma zaman,« sem ga vprašal dalje.

Pogledal je v tla in sam sebi nekaj zabundal, v obraz me ni pogledal več. Čutil je, da je bil izdajalec.

ZLOČINI, KI NE BODO POZABLJENI

Ko prebiram življenjepis padlih borcev in žrtev fašističnega terorja čitam:

Ic Anica-Zara iz Gorenje vasi, ki so jo domobranci prijeli na domu meseca junija 1944 in odpeljali v Ljubljano. Imeli so jo zaprto 42 dni v podzemskem bunkerju in jo mučili na nečloveški način. Vso izmučeno so jo poslali v taborišče, o čemer se ni več vrnila.

Arko Marica iz Ribnice — domači izdajalci — domobranci so jo ob svojem umiku v mesecu maju 1945 odpeljali s seboj v Ljubljano in jo tik pred svobodo umorili na Turjaku. Z njo so ubili tudi njeni hčerki Bredo in Darjo.

Te žrtve in nešteto drugih žrtev

bomo potopili. Voda je brzgalala na nas, ker je bil hud veter. Šele drugič večer smo prišli na Rab v taborišče pod šotore.

Napisala Kristina Lipovec leta 1944, šola Trava

MOJEGA OČKA NI VEČ

Dve leti bo kmalu, odkar moj očka spi v črni zemlji. Italijani so ga odpeljali v internacijo na Rab. Tam je umrl od lakote. Nič paketov ni dobil od mame. Zvedeli smo šele čez 4 mesece, da je na Rabu. Mama mu je poslala suhega kruha in sadja. Ata pa je prej umrl, kot je dobil paket. Od stri-

IZ STRASNE MUČILNICE

Z Raba so nas odpeljali v Gonars. Kdor je dobival pakete, si je rešil življenje. Mi nismo nič dobili, zato je mama od glada umrla. Videl sem jo, ko je umirala. Prej nas niso pustili k njej, tedaj pa nas ni več poznala. Ne morem pozabiti, ko so jo zaprli v krsto. Zbol sem tudi jaz. Sestra je že komaj hodila. Bila je je sama kost in koža. Dabila je še tifus in je umrla, stara komaj 17 let. Imela je lep pogreb. Tovarišice so ji zapele slovenske žalostinke. Vsi so jokali. Vrnila sva se z bratom sama domov, kjer sva našla pušto pogorišče. Oh, kaj so storili, ti grdi Italijani!

Napisal Ferdinand Troha leta 1944, šola Podpreska

POPLAVA NA RABU

Najstrahovitejši čas moje internacije je bila poplava na Rabu. Bilo je okoli polnoči. Ubogi narod je v šotorih počival. Začelo je strahovito grmeti. Zbudila sem se iz spanja in nisem vedela kaj je. Tedaj je zabobnelo. Usula se je debela toča. Misllla sem, da meče kdo kamenje po šotoru. Groza me je prešinila, strah me je bilo in stisnila sem se k teti. Tedaj se zaslisi iz teme strahovit jok in vpitje: »Utonili bomo!« Voda je pri tekla pod nas. Prijela sem staro mamo za roko in jih peljala ven. Voda jim je spodnesla noge in padli so v vodo. Ozrem se proti drugemu šotoru, kjer mati obupno joka in kliče otroka, ki ga je odnesla voda. Začeli smo vsi jokati in klicati na pomoč. A sovražnikovo trdo srce ni občutilo bolečine ubogega ljudstva. Pognal nas je v šotore na mokro zemljo, kjer smo trepetali in jokali od mraza in strahu. Večkrat se je tako zgodilo, a vendar ni bilo nikoli več tako hudo kot prvič. Sovražnik je očitno pokazal, da hoče uničiti nedolžni narod. Pa vendar ga ni mogel, ker si je narod sam pomagal z voljo in vero v pravico in rešenje.

Napisala: Anica Troha, leta 1944, šola Podpreska

Partizanska šola v Travniku

Življenjepis padlega borca

Kakor živi vstajajo pred mojimi očmi; krepka telesa fantov in moč — padlih borcev za svobodo v zadnji vojni. V duhu vidim kolono, številni znanci, prijatelji, sočelniki, med to kolono mrtvih vidim tudi svojega brata s kominarsko torbico preko hrba. Da, to so partizani, aktivisti, sodelavci osvobodilnega gibanja. Največ jih je iz vasi Travniki, iz Šegove vasi, Hriba, Retij, Malega loga. Kolona gre molče mimo mene in se nekeje izgublja v daljavi. Spet odprem oči. V rokah imam življenjepis padlih borcev in žrtev fašističnega terorja iz občine Loški potok. Iz kupa teh življenjepisov sem na zbrani potegnili en list. Tole sem bral: Lavrič Rudolf, roj. 1912 v Travniku, izhaja iz siromašne delavske družine. Kot edini otrok se je že v rani mladosti moral boriti za vsakdanji kruh. Delal je na Rusovi žagi v Travniku. Že od mladih let je bil naprednega mišljenja. Sodeloval je v Sokolskem društvu, tamburaškem zboru. Družil se je z naprednimi ljudmi, predvsem z učitelji. Ko so prišli leta 1941 italijanski okupatorji, jih je z vso dušo zasovražil. S hiše je strgal sliko Duceja, za kar je bil odpeljal v Koper, kjer je bil obsojen na daljšo zaporno kazen. Kapitulacija italijanske vojske je tudi njega rešila ječe. Vstopil je v Tomšičevo brigado, v kateri je tudi padel junajske smrti 22. febr. 1944 v Rav-

nah pri soštanju na Stajerskem. Še tole sem bral: Med borci je bil zelo priljubljen, imel so ga radi, ker je bil z vsemi tovariški in ker je bil zelo hraber. Doma je zapustil samo mater.

Takih in podobnih življenjepisov padlih borcev bi vam lahko napisal na desetine. Vsi zaslužijo, da ostanejo zapisani: njihova imena, njihova dela in njihova junaška smrt, zapisana za vse čase v svetel spomin in ponos njihovim vnučkom in pravnikom in vsemu slovenskemu ljudstvu. To hvaležno nalogo si je zadala zgodovinska komisija pri OO ZB NOV Kočevje, ki bo potem, ko bodo zbrani in obdelani vsi življenjepisni padlih borcev in žrtev fašističnega terorja izdala posebno spominsko knjigo.

Naj bi te vrstice našle odmev pri članih ZB, da pomagajo Zgodovinski komisiji oziroma zgodovinskim komisijam pri občinskih odborih ZB, da bo to hvaležno delo čimprej zaključeno, tako pri zbiranju življenjepisov padlih borcev in žrtev fašističnega terorja kot partizanskih spominov in sploh vsega, kar je v zvezi z zgodovino NOB. Knjiga, v kateri bo zajeta vsa velika epopeja partizanskega rodu v težki štiriletni vojni, bo najlepša dediščina našim zanamcem.

Karel Oražem

Franček Saje

Duhovniki - organizatorji bele garde

V nadaljevanjih bomo iz knjige »Belogardizem«, ki jo je napisal Franček Saje, objavili nekatere odlomke, predvsem tiste, ki se nanašajo na snovanje bele garde v našem okraju. Skoro povsod je pobuda in organizacija zločinske bele garde prišla iz župnišč in neredki so tudi primeri prednjačenja duhovnikov pri ubijanju civilnega prebivalstva. Želimo, da tudi dorasajoča mladina zve za zločinska početja bratomorilcev. — Ured.

V Škocjanu pri Turjaku sta bila belogardistična vodnika župnik Janez Zupančič in kaplan Franc Malovrh, ki je o svojem župniku dejal: »Moj župnik je bil med ljudmi neprijubljen. Čutil je, da se ne bo mogel obržati ter se je nato umaknil v Ljubljano že spomlad leta 1942. Ko so bili Lahi že

v okolici, se je vrnil.« In za italijanske fašiste je brez oklevanja začel vohuniti. Tajnik fašističnega centra v Velikih Laščah je 23. avgusta 1942 poročal:

»Politična situacija: župnik (Janez Zupančič — op. S. F.) iz Mi. Liplje (prav: Lipljene, KLO Škocjan pri Velikih Laščah — op. S. F.) mi je sporočil, da se bliža naši čoni skupina upornikov — 30 mož. Prišla da je od Kočevja, se pojavila v vasi Rožnik in oplenila stanovanje nekega Jakoba Menčiča. Takoj sem obvestil poveljstvo vojaške posadke, ki pa je precej razposlalo čete, da jo polovi, preden bi mogla priti na drugo področje. Uspeha operacij še ne poznam.«

Zupančičevi ljudje pa so po ofenzivi tudi sami storili hud zločin.

Trgovec Franc Hladnik je o tem dejal:

»Jaz sem večinoma bival v Malem Liplju, kjer so bilo gardo organizirali Krakovec ... Bambič ... in njegovi bratje ter Lundri ... Vaščani-gardisti so lani v septembru (1942. leta — op. S. F.) ujeli brata Kraljiča (Janeza in Toneta iz Vel. Liplje — op. S. F.) in ju izročili Lahom, ki so ju ubili. Glavni laški informator je bil župnik v Liplju Zupančič, ki je bil belogardistični voditelj in kar je on rekel — se je zgodilo ...«

Po dokazani zvestobi so italijanski fašisti iz Velikih Lašč izročili župniku Zupančiču orožje za njegovo vaško stražo. Pri njenem ustanavljanju sta župniku pomagala kaplan Franc Malovrh in Franc Bambič iz Malega Ločnika, prvi belogardistični poveljnik. Kako je župnik Zupančič skrbel za njen razmah, je razvidno iz italijanske ugotovitve, da je »župnik iz St. Apna, preč. G. Zupančič, pospeševalec krajevne skupine MVC in da je s prižnice ostro očital slovenskim ženam, ker so dovolile svojim sino-

vom iti v komunistične tolpe.«

Škocjanska vaška straža je bila razdeljena v dve skupini: vod 15 belogardistov je bil z Italijani utrjen v gradu Turjak, 65 mož pa je taborilo v Starem Apnu. Njen poveljnik je bil od začetka 1943. leta stražar Franc Zuraj s Stajerskega; le-ta je pretepal ljudi in jim neprestano grozil z internacijo. Na Robu pri Velikih Laščah je več let pred vojno in med okupacijo župnikoval Ignacij Skobe. O njem so Italijani dan pred svojo ofenzivo govorili, da je »zelo lojalen, a boječ; informacije bo dajal samo v primeru, če bo siguran, da ga ne odkrijejo.«

Med ofenzivo je množica italijanskih vojakov polovila moške, ki so jim laški častniki dali na izbiro internacijo ali vstop v belo gardo. Po ofenzivi je Feliks Peterlin iz Dolščakov v dogovoru med župnikom Skobetom in italijanskim poveljstvom v Velikih Laščah zbral preostale može in fante. Kdor je pred vojno volil klerikalno listo, je lahko stopil v belo gardo, ostali pa so morali v internacijo. Nato so

Italijani pripeljali orožje. Kaplan Janez Dolšina iz Velikih Lašč pa je odšel čisto zahajal na Rob in zapeljane kmete podžigal na boj zoper partizane.

Propagandni govori kaplana Dolšine so Staneta Jakliča, Jožeta Purkata tako razvneli v belogardističnem izdajstvu, da so fašistom v Velikih Laščah ovdili celo svojega poveljnika Feliksa Peterlina. Očitno so mu, da je premalo odločen v bojih s partizani in da ni hotel aretirati nekaterih ljudi, ki so mu jih naznanili. Zaradi tega so Italijani Peterlina kazensko premestili v Zagradec, belogardistično poveljstvo na Robu pa je za njim prevzel Anton Purkat. Posadka je do 25. marca narasla na 50, do 15. avgusta 1943 pa na 63 članov.

Belogardistična voditelja v okolici Ribnice sta bila Karel Škulj, župnik iz Dolenje vasi, in Danilo Haveika, bivši trgovec iz Kočevja, ki sta po raznih krajih imela svoje zaupnike. O Škulje je njegov kaplan Stanko Kaps, ki mu je tudi sam pomagal pri izdajalskem delu, izjavil: »Leta 1942 se je začela v

Ribnici in okolici ustanavljati bela garda. Glavni organizator in inicator je bil župnik Škulj, ki je s propagando in agitacijo skušal med ljudstvom pridobiti pristaje. Tudi v cerkvi je večkrat indirektno vršil propagando proti narodnoosvobodilnemu gibanju in za belo gardo.«

V Dolenji vasi so župniku Škulju pri snovanju bele garde pomagal kaplan Kaps, Tone Trdan in nekateri drugi klerofašisti. Ti so 11. septembra 1942 svojemu ljubljanskemu vodstvu takole poročali o svojih prvih uspehih in neuspehih:

»Dne 13. avgusta so v Dolenjo vas prišli granatieri in jo takoj prav dobro očistili. Aretirali so 32 komunistov osumljenih ljudi. Od teh so 2 izpustili, 26 odpeljali, 4 pa takoj ustrelili. Ljudje pravijo, da vse »ta prave«.

Za oboroženo občinsko stražo smo že trikrat predložili sezname, pa do sedaj nismo dosegli še nič. V soboto je bil tu polkovnik iz Ribnice, ki je obljubil, da bo zadeva kmalu urejena. (Se nadaljuje)

Roparji pod zaščito križa